

e-ISSN 3060-5059

DOI: 10.67227

IJTIMOIIY-GUMANITAR SOHADA ILMIY-INNOVATSION TADQIQOTLAR

ILMIY METODIK JURNAL

Scientific and Innovative Research in
Social and Humanitarian Studies

Vol. 3 • Issue 10

2026

Founded in 2024

publishscience.uz

publish_science_journal@mail.ru

PEER REVIEWED • OPEN ACCESS

SOVET DAVRIDA NAVOIY VILOYATIDA IJTIMOY SOHA RIVOJI: SOG'LIQNI SAQLASH VA TA'LIM TIZIMI

Parmonov Husan Shomurot o'g'li

Navoiy davlat universiteti, o'qituvchi, mustaqil izlanuvchi.

e-mail: husanparmonov330@gmail.com ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1827-4391>

Annotatsiya.

Maqolada sovet davrida Navoiy viloyatida ijtimoiy sohaning ikki muhim yo'nalishi — sog'liqni saqlash va ta'lim tizimining rivojlanishi tahlil qilinadi. Hududda tibbiyot muassasalari tarmog'ining kengayishi, shifokorlik va tez tibbiy yordam xizmatlari faoliyati, ona va bola salomatligini muhofaza qilish bilan bog'liq muammolar yoritiladi. Shuningdek, maktabgacha ta'lim muassasalari va umumta'lim maktablari faoliyati, ta'lim infratuzilmasi, moddiy ta'minot hamda bolalarni ta'lim bilan qamrab olish masalalari mavjud manbalar asosida ko'rib chiqiladi. Tahlil ijtimoiy infratuzilmaning kengayishi bilan bir qatorda, malakali kadrlar, moddiy-texnik baza va xizmatlardan foydalanish imkoniyatiga doir muammolar ham saqlanib qolganini ko'rsatadi.

Kalit so'zlar: Navoiy viloyati, sovet davri, ijtimoiy soha, sog'liqni saqlash, ta'lim, tibbiyot muassasalari, maktabgacha ta'lim, umumta'lim maktablari, ijtimoiy infratuzilma.

РАЗВИТИЕ СОЦИАЛЬНОЙ СФЕРЫ В НАВОЙСКОЙ ОБЛАСТИ В СОВЕТСКИЙ ПЕРИОД: СИСТЕМЫ ЗДРАВООХРАНЕНИЯ И ОБРАЗОВАНИЯ

Пармонов Хусан Шомурот угли

Навоийский государственный университет, преподаватель, независимый соискатель.

Аннотация.

В статье анализируется развитие двух важнейших направлений социальной сферы Навоийской области в советский период — систем здравоохранения и образования. Освещаются расширение сети медицинских учреждений региона, деятельность врачебных служб и скорой медицинской помощи, а также проблемы, связанные с охраной здоровья матери и ребёнка. Кроме того, на основе имеющихся источников рассматриваются деятельность дошкольных образовательных учреждений и общеобразовательных школ, состояние образовательной инфраструктуры, материальное обеспечение и вопросы охвата детей образованием. Проведённый анализ показывает, что наряду с расширением социальной инфраструктуры сохранялись проблемы, связанные с нехваткой квалифицированных кадров, состоянием материально-технической базы и доступностью социальных услуг.

Ключевые слова: Навоийская область, советский период, социальная сфера, здравоохранение, образование, медицинские учреждения, дошкольное образование, общеобразовательные школы, социальная инфраструктура.

DEVELOPMENT OF THE SOCIAL SECTOR IN NAVOI REGION DURING THE SOVIET PERIOD: HEALTHCARE AND EDUCATION SYSTEMS

Parmonov Husan Shomurot o'g'li

Navoi State University, Lecturer, Independent Researcher.

Abstract.

The article analyzes the development of two major areas of the social sector in Navoi Region during the Soviet period: healthcare and education. It examines the expansion of the network of medical institutions in the region, the activities of medical and emergency healthcare services, and issues related to maternal and child health protection. In addition, based on available sources, the study explores the activities of preschool educational institutions and general education schools, educational infrastructure, material resources, and issues concerning children's access to education. The analysis demonstrates that, alongside the expansion of social infrastructure, challenges related to the availability of qualified personnel, the condition of material and technical resources, and access to social services persisted.

Keywords: Navoi Region, Soviet period, social sector, healthcare, education, medical institutions, preschool education, general education schools, social infrastructure.

Kirish. Har qanday jamiyat va hududning tarixiy taraqqiyotini, ijtimoiy-demografik o'zgarishlarini hamda aholining turmush darajasini o'rganishda ijtimoiy soha muassasalari, ayniqsa, sog'liqni saqlash va ta'lim tizimlarining shakllanishi hamda rivojlanish jarayonlarini tahlil qilish muhim ilmiy-amaliy ahamiyatga ega. Sobiq sovet davrida sanoatlashgan va intensiv o'zlashtirilgan hududlardan biri bo'lgan Navoiy viloyatida ijtimoiy infratuzilmaning rivojlanish tendensiyalarini mahalliy arxiv hujjatlari hamda tarixiy manbalar asosida tadqiq etish tizim erishgan yutuqlar bilan bir qatorda, uning ichki ziddiyatlari hamda tizimli muammolarini xolis yoritib berishga imkon beradi.

Sanoat va metallurgiya markazi sifatida jadal rivojlangan ushbu hududda aholi salomatligini muhofaza qilish, tibbiy xizmatlar qamrovini oshirish, shuningdek, maktabgacha va umumiy o'rta ta'lim muassasalari tarmog'ini kengaytirish masalalari davlat ijtimoiy siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biri hisoblangan. Biroq ekologik muhitning og'irlashishi, moddiy-texnik bazaning yetarli emasligi, kadrlar tanqisligi hamda mablag'lar ajratilishidagi cheklovlar ijtimoiy soha xizmatlarining samaradorligi va sifatiga salbiy ta'sir ko'rsatgan. Shu bois sovet davrida Navoiy viloyatida sog'liqni saqlash va ta'lim tizimlarining rivojlanish tarixini kompleks va xolis tadqiq etish zamonaviy tarixshunoslikning dolzarb masalalaridan biridir.

TADDIQOT METODLARI

Maqolada tarixiylik va xolislik tamoyillari, qiyosiy-tarixiy hamda muammoviy-xronologik tahlil usullaridan foydalaniladi. Hududiy jarayonlar arxiv hujjatlari va tadqiqot adabiyotlarida keltirilgan ma'lumotlar asosida ko'rib chiqiladi. Keltirilgan raqamlar va tarixiy dalillar maqolaning asosiy matnida berilgan manbalarga tayangan holda talqin etiladi.

Maqolaning maqsadi. Sovet davrida Navoiy viloyatida sog'liqni saqlash va ta'lim tizimlarining rivojlanish jarayonlarini, mavjud manbalarda qayd etilgan natijalar va muammolarni tahlil qilishdan iborat. Ushbu maqsad doirasida tibbiyot muassasalari tarmog'idagi o'zgarishlar, tibbiy xizmatning qamrovi va sifati, maktabgacha hamda umumta'lim muassasalarining faoliyati, moddiy-texnik ta'minot va ta'limdan foydalanish imkoniyatlariga e'tibor qaratiladi.

MAVZUNING DOLZARBLIGI

Hududlarning tarixiy taraqqiyotini o'rganishda ijtimoiy soha muassasalarining shakllanishi, aholiga ko'rsatilgan xizmatlar ko'lamini va ushbu tizimda yuzaga kelgan muammolarni mahalliy manbalar asosida tahlil qilish muhim ahamiyatga ega. Navoiy viloyati misolida sovet davridagi sog'liqni saqlash va ta'lim tizimining rivojlanishini o'rganish hududiy ijtimoiy infratuzilmadagi o'zgarishlarni hamda uning imkoniyatlari va cheklovlarini aniqlashga yordam beradi.

NATIJA VA MUHOKAMA

Navoiy viloyatining sovet davridagi ijtimoiy sohasining muhim bo'g'inlaridan biri bo'lgan tibbiyot sohasi tahlil qilinganda, 1970-yillarda bolalar, ayniqsa, chaqaloqlar orasida o'lim hollari ko'payganligi qayd etilgan. Katta yoshdagi bolalar o'rtasida ham turli xil kasalliklar soni oshgan. Buning sababi aholi orasida tibbiy nazorat o'tkazilmaganligi, chaqaloqlarning uylariga borib, o'z vaqtida zarur tibbiy yordam ko'rsatilmaganligida edi. Shuningdek, ushbu davrga kelib, har ming aholiga belgilangan me'yordagi 12 ta davolash o'rni o'rniga atigi 5,3 ta o'rin to'g'ri kelardi.

1971–1975-yillar oralig'ida shahar tibbiyot muassasalari tarmog'i kengaytirilib, ularning soni 22 tani tashkil etgan bo'lsa, mazkur muassasalarda 24 turdagi kasallik bo'yicha ixtisoslashgan tibbiy yordam ko'rsatish hamda bir vaqtning o'zida 640 nafar bemorni statsionar davolash imkoniyati mavjud edi. Shu bilan bir qatorda, tibbiyot sohasida uzluksiz faoliyat yurituvchi 5 ta feldsher-akusherlik punkti tashkil etildi. Shuningdek, soha xodimlari soni ortib, 185 nafar oliy ma'lumotli shifokor va 480 nafar o'rta tibbiyot xodimi faoliyat ko'rsatdi. Biroq ko'rilgan chora-tadbirlarga qaramay, aholiga tibbiy xizmat ko'rsatish tizimida bir qator muammolar ham saqlanib qolayotgan edi. Navoiy shahri va uning atrofiga ekologik holatning yomonlashishi hudud aholisi salomatligiga jiddiy zarar yetkazdi. Bu holat quyidagi raqamlarda ham o'z aksini topdi. Xususan, 1977-yilda har ming aholiga to'g'ri keladigan o'lim ko'rsatkichi 3,9 foizni tashkil etgan bo'lsa, 1979-yilga kelib bu ko'rsatkich 7,0 foizga yetdi [4, 109–113-b.].

1980-yillarda Navoiy viloyatining sanoat markazlari hisoblangan Navoiy shahri, Uchquduq posyolkasi va Zarafshon shahrida aholiga tibbiy xizmat ko'rsatish tizimini rivojlantirish hamda aholi salomatligini muhofaza qilish borasida bir qator o'zgarishlar amalga oshirildi. Jumladan, bu davrda hududdagi sog'liqni saqlash muassasalari soni oshirilib, aholiga tibbiy xizmat ko'rsatadigan poliklinikalar soni 3 tadan 8 taga ko'paydi. Bundan tashqari, qishloq vrachlik punktlari (QVP) soni 1 tadan 4 taga, feldsher-akusherlik punktlari soni esa 13 tadan 21 taga yetkazildi. Natijada ushbu hududlarda faoliyat yurituvchi tibbiyot muassasalarining umumiy soni 40 taga yetib, besh yillik davr mobaynida tibbiyot maskanlari soni jihatdan 2 barobar ko'paytirildi. Shunga qaramay, ushbu sohada o'z yechimini kutayotgan bir qator muammolar ham ko'zga tashlanayotgan edi. Misol uchun, tibbiyot muassasalarida moddiy-texnik bazaning yetarli emasligi, yangi tashkil etilgan tibbiyot muassasalarining diagnostika jihozlari va maxsus transport vositalari bilan to'liq ta'minlanmaganligi aholiga malakali tibbiy xizmat ko'rsatishda bir qator qiyinchiliklarni keltirib chiqardi. Shuningdek, viloyatning olis cho'l hududlarida malakali shifokorlar yetishmasligi ham yaqqol namoyon bo'ldi.

Mazkur qiyinchiliklarga qaramasdan, keyingi yillarda tibbiy xizmat sifatini yaxshilash va tibbiyot xodimlari salohiyatini oshirish borasida muayyan ijobiy natijalarga erishildi. Xususan, pediatriya, terapiya hamda shoshilinch tibbiy yordam ko'rsatish yo'nalishlari kengaytirildi. Natijada ushbu ixtisoslashtirilgan bo'limlar soni 1983–1985-yillarda 25 tadan 29 tagacha ko'paytirildi [4, 114–121-b.]. Viloyatda onalar va bolalar salomatligiga ham e'tibor qaratila boshlandi. Xususan, tug'ruqxona muassasalarining moddiy-texnik bazasi yaxshilandi. Masalan, Nurota tuman markaziy kasalxonasida tug'ruq bo'limi 15 o'ringa kengaytirildi. Xatirchi, Tomdi va Konimex tumanlarida, Xatirchi tumanining yangi uchastka kasalxonasida, Nurota tumanining "Qizilcha" sovxozida hamda Navoiy tumanining Hazora shaharchasidagi uchastka kasalxonasida yangi bo'limlar ochildi. Viloyat tashkil topgan qisqa davr ichida 54 ta pediatriya uchastkasi tashkil etildi [9, 19-b.]. Viloyatda sog'liqni saqlash tizimini modernizatsiya qilish va tibbiy xizmat sifatini oshirish borasida muayyan chora-tadbirlar amalga oshirilganiga qaramasdan, 1980-yillarning ikkinchi yarmida ham

sog'liqni saqlash tizimida aholiga tibbiy xizmat ko'rsatuvchi sanitariya-epidemiologiya stansiyalari, stomatologiya poliklinikalari, onkologiya hamda endokrinologiya dispanserlarining yetishmasligi kuzatildi. Bundan tashqari, Navoiy shahridagi yagona ko'p tarmoqli markaziy shifoxona belgilangan me'yordan ortiq, ya'ni 635 nafar bemorga xizmat ko'rsatishga majbur bo'lgan. Shahar aholisiga tibbiy xizmat ko'rsatish darajasi bo'yicha har 10 ming nafar shahar aholisiga 77,5 ta davolash o'rni to'g'ri kelgan bo'lib, bu ko'rsatkich sobiq Ittifoq miqyosidagi o'rtacha qiymat — 125 ta o'ringa nisbatan ancha past darajada edi.

Qishloq joylarda tibbiy xizmat ko'rsatishni tartibga solish maqsadida 1986-yilga kelib 365 o'rinli yangi davolash korpuslari foydalanishga topshirildi, Kogon, Qiziltepa va Tomdi tumanlarida yangi qishloq shifokorlik ambulatoriyalari ochildi. 16 ta yangi feldsher-akusherlik punkti, 20 ta tez yordam filiali, 2 ta "Optika" do'koni, 6 ta dorixona va 9 ta dorixona shoxobchasi qurildi [11]. Shunga qaramay, aholining munosib tibbiy xizmat bilan qamrab olinishi 50 foizdan oshmas edi.

Tarix fanlari doktori (DSc) A. Aminova o'z monografiyasida ta'kidlashicha, aholini umumiy dispanserizatsiyadan o'tkazish ishlari Tomdi tumanida 98,4 foizga bajarilgan bo'lsa-da, bemorlarning tuzalish darajasi juda past bo'lgan (3317 nafar bemordan 674 nafari yoki 20,3 foizi to'liq tuzalgan). Konimex tumanida dispanserizatsiya 28,8 foiz, Uchquduqda 34,7 foiz, Nurota tumanida 56,7 foiz, G'ijduvonda 31,1 foiz, Vobkentda 28,7 foiz, Peshkuda esa 54 foiz darajasida amalga oshirilgan [1, 45-b.].

Mustaqillik arafasida, jumladan, 1988-yil oxiriga kelib, viloyatda aholini yuqumli teri kasalliklari bo'yicha tibbiy ko'rikdan o'tkazish zarurati yuzaga keldi. Tibbiyot muassasalarida esa aholini profilaktik ko'rikdan o'tkazish uchun yetarli sharoit mavjud emas edi. Bu borada sog'liqni saqlash sohasi tomonidan chora-tadbirlar rejasi ishlab chiqilib, aholining 74,2 foizi profilaktik ko'rikdan o'tkazilgan. Ko'rilgan sa'y-harakatlarga qaramay, viloyatda bolalar o'limi darajasi yuqorilgicha qolgan [8].

Jarrohlik bo'limlaridagi holat ham achinarli ahvolda bo'lib, ayniqsa, 1982-yilda 10 ming aholiga atigi 4 ta jarrohlik o'rni to'g'ri kelgan. Bu esa, o'z navbatida, bolalar o'limining oshib ketishiga sabab bo'lgan. Masalan, 1988-yilda bolalar o'limi darajasi o'tgan yilga nisbatan 1,5 barobarga oshdi. Bunday o'lim holatlarining 75–80 foizi go'daklar (bir yoshgacha bo'lgan bolalar) hissasiga to'g'ri kelganligi bejiz emas, albatta. Shuningdek, shaharda nogiron bolalar soni 200 nafarni tashkil etgan bo'lib, shulardan yangi tug'ilgan chaqaloqlarning 4,5 foizida tug'ma yurak nuqsoni borligi aniqlangan [3, 16-b.].

XX asrning 90-yillari boshida Navoiy viloyatida qishloq aholisiga ko'rsatiladigan tibbiy yordam hali sifatli va yuqori darajada emas edi. Bu yerda bolalar va onalar o'limining yuqoriligi, onkologik, yuqumli va sil kasalliklari sonining oshganligini kuzatish mumkin. Respublikada 1991-yilda 473 ta onalar o'limi holati qayd etilgan.

Aholiga tibbiy yordam ko'rsatishning asosiy bo'g'inlaridan biri "Tez tibbiy yordam" xizmati hisoblanadi. Bu sohani Navoiy tumani bo'yicha tahlil qiladigan bo'lsak, hududning 132 ming nafar aholisiga zarur hollarda tibbiy xizmat ko'rsatish tizimi yo'lga qo'yilgan. 1986-yilda 22 111 kishiga, 1987-yilda 27 757 kishiga, 1988-yilda esa 53 572 kishiga "Tez yordam" xizmati ko'rsatilgan. 1988-yilda har bir smenada 13 ta maxsus "Tez yordam" avtomashinasi yordamida xonadonlarga o'rtacha 4120 marotaba tibbiy xizmat ko'rsatilgan. Biroq mazkur sohada ham kamchiliklar mavjudligi namoyon bo'ldi. Masalan, aholiga birinchi tez tibbiy yordam ko'rsatish sifati past darajada bo'lgan. Shifokorlar guruhlarining yetishmasligi natijasida kelib tushgan murojaatlarning 60 foiziga feldsherlik xizmati ko'rsatilgan bo'lsa, 1989-yilning olti oyi davomida bu ko'rsatkich yanada oshgan, vrachlik shtati esa 30 foizni tashkil etgan. Bundan tashqari, tuman hududidagi yo'llarning juda yomon ahvolda ekanligi tufayli "Tez tibbiy yordam" mashinalarining harakati qiyinlashgan va oqibatda aholining xonadonlariga tez tibbiy yordam xizmati o'z vaqtida yetib kelishiga imkon bo'lmagan. Filiallar bilan telefon aloqasi yaxshi emasligi sababli Navbahor, Hazora, Jaloyir va Do'rman hududlaridan tez tibbiy yordam chaqirish imkoniyati yo'q edi. Shuningdek, Narpay hamda Hazora hududlaridagi aholi yashash manzilgohlarini "Tez tibbiy yordam" mashinalari bilan ta'minlashda muammolar mavjud edi. Xizmat ko'rsatish mashinalari uchun ehtiyot qismlarning topilmasligi ushbu mashinalarning ta'mirtalab bo'lib qolishiga olib kelgan. Shuningdek, Davlat avtomobil inspeksiyasi bilan "Tez yordam" xizmati o'rtasida aloqa va hamkorlik bo'lishi kerak edi. Ammo bunday hamkorlik yo'lga qo'yilmagan edi [6].

Ijtimoiy sohaning yana bir muhim bo'g'ini — maktabgacha va maktab ta'limi sohasini tahlil qiladigan bo'lsak, sovet davrida maktabgacha ta'lim-tarbiya bolalar bog'cha-yasllari shaklida tashkil etilib, ularda 3–6 yoshli bolalar qamrab olingan va ular o'sha vaqtda jamiyatda hukmron bo'lgan kommunistik mafkura ruhida tarbiyalangan. Mazkur muassasalar ishlab chiqarishda band bo'lgan ota-onalar uchun muhim tayanch sifatida xizmat qilardi. Soha uchun mutaxassislarining yetishmasligi, tarbiyachi-xodimlarning ish haqi kamligi bir qancha muammolarni hal etishda qiyinchiliklarga sabab bo'layotgan edi. Shaharlardan tashqari, bolalar bog'cha-yasllari qishloq joylarida ham faoliyat ko'rsatib, ular maktabgacha tarbiya ishlarini amalga oshirardi. Ammo hamma yosh bolalar ham bog'cha-yasli tarbiyasini olmas edilar, asosan, bolalar o'z uylarida katta bo'lardi. Navoiy viloyati arxiv ma'lumotlari tahliliga ko'ra, sobiq tuzum inqirozi sharoitida bog'cha-yasllar, ayniqsa, kolxoz va sovxozlar hisobidan faoliyat ko'rsatayotgan bolalar muassasalari soni kamayib ketgan [5, 26-b.]. Viloyatda maktabgacha yoshdagi bolalarni ta'lim-tarbiya muassasalariga qamrab olish 29 foizni tashkil etgani, ushbu muassasalar faoliyatini moddiy jihatdan ta'minlab turish uchun kerakli mablag'lar yillar mobaynida qisqarib borгани tadqiqot jarayonida aniqlandi. Sovet davrida Navoiy viloyatining barcha tuman va shahar markazlaridan tashqari, viloyatning olis cho'l hududlarida ham maktabgacha ta'lim muassasalari, kutubxonalar, xalq ta'limi bo'limlari, maktab-internatlar va kasbiy texnikumlar tashkil etilgan. Jumladan, 1926-yilda Tomdi tumanida 180 o'rinli maktab-internat ochildi. 1932-yili tumandagi birinchi bolalar bog'chasi "Tomdi" sovxozida 29 o'ringa mo'ljallab qurilgan. 1933-yili "Tomdi" sovxozida kutubxona va qishloq klubi faoliyat boshlagan. 1940-yili Xalq ta'limi bo'limi tashkil etilgan. 1983-yili tuman markazida kasbiy texnikum ochildi. 1996-yili yangi Tomdi tuman markazida ikki qavatli bolalar bog'chasi ishga tushirilgan [2, 17-b.]. Sovet davrida Tomdi tumanida ta'lim va madaniyat muassasalarining tashkil etilishi

hududning ijtimoiy-madaniy infratuzilmasini shakllantirishda muhim ahamiyat kasb etgan.

Ma'lumki, umumta'lim maktablarini, xususan, qishloq hududlaridagi ta'lim muassasalarini qishki mavsumga tayyorlash, jumladan, isitish tizimlari hamda deraza romlarini ta'mirlash masalalari doimo dolzarb ahamiyat kasb etadi. Shu bilan birga, ayrim maktablarda o'quvchilar sonining loyiha quvvatiga to'g'ri kelmasligi shtat birliklarini qayta ko'rib chiqish zaruratini yuzaga keltirmoqda. Xususan, tahlil etilayotgan hududdagi 17 ta umumta'lim maktabining quvvati 1568 nafar o'quvchiga mo'ljallangan bo'lishiga qaramay, amalda 2380 nafar o'quvchi tahsil olgan. Biroq amaldagi moliyaviy-shtat jadvallari hamon eski loyihaviy ko'rsatkichlar asosida shakllantirib kelingani aniqlangan [10].

Shuningdek, ta'lim muassasalarini o'quv-uslubiy adabiyotlar va zaruriy vositalar bilan jihozlash darajasi talabga javob bermagan. Jumladan, Navoiy (hozirgi Karmana) tumanidagi 16-, 17- va 18-umumta'lim maktablarining bazasi qisqartirilib, tayanch maktab maqomidan to'liqsiz o'rta ta'lim muassasasiga o'tkazilgan. "Hazora" qishloq kengashi hududining o'zida maktab sig'imi tanqisligi muammosi yuzaga kelgan va oqibatda 70 nafarga yaqin o'quvchining uzluksiz ta'lim olish jarayonidan chetda qolishi kuzatilgan. Voyaga yetmaganlarning ta'limdan uzilib qolishi esa ularning huquqbuzarliklar sodir etish xavfini oshirishi mumkinligi ota-onalarning haqli e'tirozlariga sabab bo'lgan [7].

1988–1989-o'quv yilida Navoiy tumanida (hozirgi Karmana) 22 ta umumta'lim maktabi, 30 ta maktabgacha ta'lim muassasasi, 2 ta maktabdan tashqari ta'lim muassasasi hamda 4 ta maktablararo o'quv-ishlab chiqarish muassasasi faoliyat yuritgan. Shuningdek, mazkur ta'lim muassasalarida jami 15 058 nafar o'quvchiga 1001 nafar pedagog-o'qituvchi saboq bergan. Bundan tashqari, 136 ta uzaytirilgan kun guruhi tashkil etilgan bo'lib, mazkur guruhlarga 4080 nafar o'quvchi qamrab olingan va o'quvchilarning har biri uchun kuniga 69 tiyngacha bo'lgan miqdorda bepul ovqatlanish ta'minlangan [7]. Biroq mazkur davrda maktab ta'limi sohasida olib borilgan islohotlarga qaramay, bir qator muammolar ham mavjud bo'lgan. Xususan, maktablarda moddiy ta'minotning yetarli emasligini ko'rishimiz mumkin.

XULOSA

Sovet davrida Navoiy viloyatida ijtimoiy sohaning ikki muhim yo'nalishi — sog'liqni saqlash va ta'lim tizimining shakllanishi hamda rivojlanishi o'ziga xos murakkab jarayonlar bilan kechgan. 1970–1980-yillarda Navoiy shahri, Zarafshon, Uchquduq kabi yangi sanoat markazlarida va qishloq tumanlarida shifoxona, poliklinika, QVP va FABlar tarmog'i miqdor jihatdan sezilarli darajada kengaytirildi. Biroq sanoatlashtirishning jadallashuvi hamda ekologik muhitning yomonlashuvi sharoitida davolash o'rinlarining yetishmasligi, ona va bola salomatligini muhofaza qilishdagi kamchiliklar hamda go'daklar o'limining yuqoriligi kabi tizimli muammolar saqlanib qoldi. Ayniqsa, olis cho'l hududlarida va qishloqlarda malakali kadrlar tanqisligi, diagnostika va maxsus transport vositalarining yetishmasligi hamda yo'l-aloqa infratuzilmasidagi muammolar "Tez tibbiy yordam" xizmati ko'rsatish sifatiga salbiy ta'sir ko'rsatdi. Shuningdek, ta'lim sohasida ham maktabgacha va umumta'lim muassasalari tarmog'i, jumladan, Tomdi va boshqa olis hududlarda ham kengayganiga qaramay, bolalarning bog'chalar bilan qamrab olinishi past ko'rsatkichda qoldi. Maktablarda o'quvchilar sonining amaldagi bino quvvatidan ortib ketishi, moliyaviy-shtat jadvallarining eski loyihaviy normativlar bo'yicha yuritilishi hamda moddiy-texnik ta'minotning yetarli emasligi uzluksiz ta'lim jarayoniga o'zining salbiy ta'sirini ko'rsatdi. Umuman olganda, sovet davrida Navoiy viloyatida ijtimoiy infratuzilmaning moddiy va tashkiliy bazasi yaratilgan bo'lsa-da, markazlashgan rejalashtirish tizimining biryozlama yondashuvi hamda resurslar tanqisligi ijtimoiy soha xizmatlarining kutilgan darajada samarali va sifatli bo'lishini cheklab qo'ydi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Аминова А. История экономических преобразований в Узбекистане (1991–2021 годы) (на примере областей Зарафшана). – Навои, 2023. – С. 45.
2. Jalilov M. Navoiy viloyati cho'l hududlarining ijtimoiy-iqtisodiy va madaniy rivojlanish tarixi: tarix fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) dissertatsiyasi avtoreferati. – Urganch, 2026. – B. 17.
3. Hamroyeva S. 1992–2022-yillarda O'zbekistonda sog'liqni saqlash tizimi tarixi (Navoiy viloyati misolida): tarix fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) dissertatsiyasi avtoreferati. – Buxoro, 2025. – B. 16.
4. Qarshiyev R. M. Navoiy shahrining iqtisodiy-ijtimoiy va madaniy taraqqiyoti: tajriba va muammolar (1958–1990-yillar): tarix fanlari nomzodi dissertatsiyasi. – Andijon, 1996. – B. 109–121.
5. Shirinova F. I. 1992–2022-yillarda O'zbekistonda maktabgacha ta'lim tizimi tarixi (Navoiy viloyati misolida): monografiya. – Andijon, 2026. – B. 26.

Vaqtli matbuot va maqolalar

6. Ergashev Yu. Aholiga tez yordam ko'rsatish xizmatini yaxshilash zarur // Kommunizm uchun. – 1989. – 10-mart. – № 33.

Arxiv manbalari

7. Navoiy viloyati davlat arxivi. – 1-fond, 1-ro'yxat, 9-yig'majild, 12–13-varaqlar.
8. Navoiy viloyati davlat arxivi. – 1-fond, 1-ro'yxat, 187-yig'majild, 39-varaq.
9. Navoiy viloyati davlat arxivi. – 1-fond, 1-ro'yxat, 275-yig'majild, 19, 42-varaqlar.
10. Navoiy viloyati davlat arxivi. – 100-fond, 1-ro'yxat, 3-yig'majild, 7–8-varaqlar.
11. Navoiy viloyati davlat arxivi. – 120-fond, 1-ro'yxat, 5-yig'majild, 6-varaq.